



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

LUHUHI/THAFAMUHWE 2015

MARAGA: 80

TSHIFHINGA: awara $2\frac{1}{2}$

Bammbiri ili li na masiatari a 24.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Ni humbelwa uri ni vhale siatari ili nga vhuronwane ni sa athu u fhindula mbudziso.
2. Ni songo vhuya na edzisa u vhalala bambiri lothe. Tolani thebulu ya zwi re ngomu kha siatari 4 ni swaye nomboro dza mbudziso dzo vhudziswaho kha zwibveledzwa zwe na guda uno niwaha.
Nga murahu ha izwo, vhalani mbudziso idzo ni nange dzine na tama u dzi fhindula.

3. Bambiri heli li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A:	Vhurendi	(30)
KHETHEKANYO YA B:	Nganea	(25)
KHETHEKANYO YA C:	Dirama	(25)

4. Fhindulani MBUDZISO THANU dzo fhelela: THARU kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI
ZWIRENDO ZWO VHONWAHO – Fhindulani mbudziso MBILI.
TSHIRENDO TSHI SONGO VHONWAHO – Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE

KHETHEKANYO YA B: NGANEA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

5. KUNANGELE KWA PHINDULO KHA KHETHEKANYO YA B (NGANEA) NA YA C (DIRAMA):

- Fhindulani mbudziso FHEDZI dza nganea na dirama dze na guda.
- Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA C. Arali na fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA C. Shumisani mutevhe wa u sedzulusa u re kha siatari 5 uri u ni thuse.

6. VHULAPFU HA PHINDULO:

- Mbudziso ndapfu ya Vhurendi i tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha 250 u ya kha 300.
- Mbudziso ndapfu dza khethekanyo ya Nganea na ya Dirama dzi tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha 400 u ya kha 450.
- Vhulapfu ha phindulo dza mbudziso pfufhi vhu tea u langwa nga maraga dzo nekedzwaho/avhelwaho. Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u pfufhifhadzwa dza dovha dza livhanywa.

7. Tevhedzani ndaela dzo nekedzwaho mathomoni a khethekanyo INWE na INWE nga vhuronwane.

8. Nomborani phindulo dzanu kokotolo maelana na mutevhe wa u nombora wo shumiswaho kha ili bambiri la mbudziso.

9. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA.

10. Ndangatshifhinga yo anganywaho:

KHETHEKANYO YA A: I anganyelwaho u swika kha minetse ya 40

KHETHEKANYO YA B: I anganyelwaho u swika kha minetse ya 55

KHETHEKANYO YA C: I anganyelwaho u swika kha minetse ya 55

11. Nwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

ZWI RE NGOMU**KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**

Vhurendi ho Vhonwaho (Randelwaho): Fhindulani mbudziso MBILI DZINWE NA DZINWE.

NOMBORO YA MBUDZISO	MBUDZISO	MARAGA	NOMBORO YA SIATARI
1. Zwifhondo zwo salaho zwi zwothe	Mbudziso ndapfu	10	6
2. Nelson Mandela	Mbudziso pfufhi	10	7–8
3. A todaho munamba ndi nnyi?	Mbudziso pfufhi	10	8
4. Vhaswa vha Afurika Tshipembe	Mbudziso pfufhi	10	9

NA

Tshirendo tshi songo vhonwaho: Khombekhombe

5. Ndi wanafhi khonani	Mbudziso pfufhi	10	10–11
------------------------	-----------------	----	-------

KHETHEKANYO YA B: NGANEA

Fhindulani mbudziso NTHIHI*

6. <i>Tshi do lilwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	12
7. <i>Tshi do lilwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	12–14
8. <i>Bulayo lo talifhaho</i>	Mbudziso ndapfu	25	14
9. <i>Bulayo lo talifhaho</i>	Mbudziso pfufhi	25	14–16
10. <i>Mafeladambwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	16
11. <i>Mafeladambwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	17–18

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI*

12. <i>Ha u tsa ndi ha u gonya (Kahi-ha vha tou dilwela)</i>	Mbudziso ndapfu	25	19
13. <i>Ha u tsa ndi ha u gonya (Vha dilinde)</i>	Mbudziso pfufhi	25	19–21
14. <i>Milomo ya nukala</i>	Mbudziso ndapfu	25	22
15. <i>Milomo ya nukala</i>	Mbudziso pfufhi	25	22–24

***PFESANI:** Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI.

A ni tei u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Ivhani na vhuṭanzi ha uri no fhindula tshivhalo tsho teaho tsha mbudziso nga u vhea luswayo kha uyu mutevhe wa u sedzulusa:

KHETHEKANYO	NOMBORO DZA MBUDZISO	TSHIVHALO TSHA MBUDZISO DZO TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO √
A: Vhurendi (Tshirendo tsho randelwaho)	1-4	2	
A: Vhurendi (Tshirendo tsha khombekhombe)	5	1	
B: Nganea (Mbudziso ndapfu kana mbudziso pfufhi)	6-11	1	
C: Dirama (Mbudziso ndapfu kana mbudziso pfufhi)	12-15	1	
<p>*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B NA YA C, ni tea u vha na vhuṭanzi uri no fhindula mbudziso NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. A ni tei u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.</p>			

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO RANDELWAHO/GUDELWAHO**

Fhindulani mbudziso MBILI kha NNA dzi tevhelaho.

MBUDZISO YA 1: VHURENDI – MBUDZISO NDAPFU

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso yo disendekaho khatsho:

ZWIFHONDO ZWO SALAHO ZWI ZWOTHE – NA Milubi

- 1 Ro vha ro tamba nga mukhaha
- 2 Mbilu dzo tshena nga dakalo
- 3 Musi mugobi a tshi u dodela, uri a tangule hau vhutshilo
- 4 A vhumuthu, wa kundwa ito la u mu vhona
- 5 Nga gatho a vhu gathula he gathu!
- 6 Vhutshilo ha mbo di vha u gathuwa tshothe.
- 7 Yawee, ndi ngani wo tuwisiswa wa tuwa
- 8 Wa sia madadzwane au a tshee manu
- 9 Wo hangwa naa ula musu ula
- 10 He wa landula wone mulanga
- 11 Wa u fhambanywa na zwifhondo zwi re zwau
- 12 Wo hana nandi! Ho ro fa yone mbava
- 13 Yo tswaho vhutshilo hau
- 14 Ya vho sia vhumuthu ha mafhondo au
- 15 O toredzwa kha danda la vuhali.
- 16 Yawee, inwi zwifhondo, fhumulani nandi
- 17 Tenda u tangulwa hanu ho navha luvhandeni
- 18 Litshani nyamulemalema u thome vhudzimba hawo swiswini
- 19 Ndi hone lufhalafhala
- 20 Lu tshi do bvula vivho na vuhali zwiluvhelo
- 21 Ha vhonala tsho tangulaho lufuno lune na lu shaya.

Tshirendo itshi tshi sumbedza murendi a tshi khou u pfela vhutungu vhana vho vhalahelwaho mubebi vha sala vhe zwiwani.

Sengulusani ndila ye murendi a shumisa ngayo vese/mitaladzi na thouni u bvisela khagala likumedzwa ili lo newaho afho ntha.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 250 u ya kha a 300.

[10]

KANA

MBUDZISO YA 2: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

NELSON MANDELA – LR Ndlovu

- 1 Musi vundu la Qunu (Transkei) lo dihwala
- 2 Thumbu i tshi luma-luma sa ya mubvana mirini.
- 3 U swika musu li tshi tsa mirini nga dukaduka
- 4 Goleni la 18 Fulwana 1918.
- 5 Musi mirenzhe na zwidavhula zwi tshi bvatamedza
- 6 Mirenzhe na mirombe zwi tshi runzhuvhedza
- 7 Milenzheni ya dukaduka malisoni
- 8 A yo ngo zwi divha,
- 9 Uri i khou tambudza mbokoti ya vhurangi.
- 10 Tshituhu na vhuloi zwe Tswane la ita
- 11 Maromedzi a vhutungu e Robben Island la hwesa
- 12 Mbonzhe dze *Bantu Education* ya phula
- 13 Ndi zwone zwi tsengisaho mitodzi matoni
- 14 Nge u disola ya vha yone nguwane ya shango.
- 15 Ngavhe Afrika Tshipembe li divhe
- 16 Ndi misi sa makumba lo tenengedza
- 17 Sa lukhanda marumbini tshiunzhani la nusa
- 18 Li tshi alusa phangami ya lushaka
- 19 Nelson Mandela tshithavhelo tsha ngozwi ntswu.

- 2.1 Vhalani mitaladzi/vese 3 na 4: 'U swika ... 18 Fulwana 1918'. Murendi o shumisa maipfi a vhurendi u amba zwo dzumbamaho. Talutshedzani zwine mitaladzi iyi ya amba zwone nga luambo lu re khagala. (2)
- 2.2 Tshirendo itshi ndi tsha lushaka? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 2.3 U ya nga kupfesele kwanu, talutshedzani u tea ha kushumiselwe kwa lifanyisi: 'Ndi misi sa makumba lo tenengedza', kha mutaladzi/vese 16. Tandavhudzani phindulo yanu. (2)
- 2.4 Ni tshi vhala tshirendo itshi nga u angaredza, bviselani khagala mulaedza une murendi a toda u u swikisa kha vhavhali. (2)

- 2.5 U ya nga mitaladzi/vese 12-14: 'Mbonzhe dze ... nguwane ya shango'.
Talutshedzani vhudipfi vhune murendi a vhu bvisela khagala nga iyi mitaladzi/vese.

(2)
[10]

KANA

MBUDZISO YA 3: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

A TODAHO MUNAMBA NDI NNYI? – TT Mudau

- 1 A todaho munamba ndi nnyi?
- 2 Nduhu na tshikoli muli wazwo ufhi?
- 3 Thumbu ndi dzi wanafhi
- 4 Dzi lilaho u ruthutha mipale iyi
- 5 Dzi none nga manona a shango
- 6 Dikandeni khaṅo khei dikandeni nandi
- 7 Ni pfe mutoli wa mbofholowo, ni gana!
- 8 Ni vhumbuluwe kha 'king bed' ni khosi.
- 9 Iḽani, inwani ni khane sa namana
- 10 Ni si hangwe gwala la mbofholowo
- 11 Ni si livhale mitodzi ya mulovha
- 12 Dikandeni ni kha mitodzi ya tshililo
- 13 Ni lilele u pwashekanywa ha mbondo
- 14 Dza tshitalula, tshandanguvhoni na tshikhuna.

- 3.1 Ndi ngani murendi a tshi ri: 'Dikandeni khaṅo ... nandi!' (mutaladzi 6)? (2)
- 3.2 Ndi ifhio tekeniki yo shumiswaho kha mutaladzi 12? Sumbedzani uri ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala ngayo. (2)
- 3.3 U ya nga ha kupfesesele kwanu, talutshedzani u tea ha kushumiselwe kwa mbudziso dza rethoriki kha mitaladzi 1 na 2. Tandavhudzani phindulo yanu. (2)
- 3.4 Ndi ufhio mulaedza wo khwaṭhaho une murendi a khou rumela kha vhaswa vha Afrika Tshipembe? (2)
- 3.5 U ya nga mitaladzi/vese 13–14: 'Ni lilele ... tshikhuna', sengulusani ndeme ya kunangelwe kwa maipfi u bvisela khagala limudi la tshirendo itshi. (2)

[10]

KANA

MBUDZISO YA 4: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

VHASWA VHA AFURIKA TSHIPEMBE – RL Ndlovu

- | | |
|----|---|
| 1 | Sedzani Afurika-Tshipembe liswa nga ito li si na mangai |
| 2 | Kandani nga nayo dzi si na mapeta |
| 3 | Milomo a yo ngo tsha hungwa nga nnzi dza mulayo |
| 4 | Ambani o tambaho, a si na mapinde na mavhende vhutshiloni |
| 5 | Vhuinwi hanu nga vhu bvuke |
| 6 | Vhu bvuke ni khane sa namana |
| 7 | Thanga dzanu dzi thathabe vhunga dza luanakha |
| 8 | Mafo malapfu nga a dzhene gomeleloni la vuvhoni |
| 9 | Manovho na u rama ni si zwi ambare |
| 10 | Ambarani lukuna ni funge denzhe kha Afurika-Tshipembe liswa |
| 11 | Afurika-Tshipembe liswa li tonge nga madadzwane alo |
| 12 | Madadzwane a ambare nguwane ya lino |
| 13 | I sa nge muhala ningoni ya kholomo |
| 14 | Kana tshiniina tsha musuku ningoni ya nguluvhe. |

- 4.1 Ndi ufho mulaedza muhulwane une murendi a tama u u rumela kha vhaswa nga itshi tshirendo? (2)
- 4.2 Ndi zwifho zwine murendi a todu bvisela khagala nga lifanyamuthu lo shumiswaho kha mutaladzi 3?: 'Milomo ... mulayo'. (2)
- 4.3 U ya nga kupfesesele kwanu, talutshedzani u tea ha kushumiselwe kwa tshiga/simbolo, 'tshiniina tsha musuku', mutaladzi/vese 14, kha itshi tshirendo. Tandavhudzani phindulo yanu. (2)
- 4.4 Vhalani mitaladzi/vese 9 na 10: 'Manovho ... liswa'. Sumbedzani lushaka lwa ndungekanyo i wanalaho kha iyi mitaladzi ni dovhe ni sumbedze uri i na mushumode tshirendoni itshi. (2)
- 4.5 U ya nga mitaladzi/vese 12–14: 'Madadzwane ... nguluvhe', ni nga ri mini nga khaedu ine murendi a khou i livhisa kha vhaswa vha Afrika Tshipembe? (2)

[10]**NA**

VHURENDI VHU SONGO VHONWAHO (KHOMBEBKHOMBE)

Fhindulani mbudziso i tevhelaho ya khombekhombe.

MBUDZISO YA 5: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

NDI WANAFHI KHONANI – NK Phalanndwa

- 1 Ndi wanafhi khonani i no divha fhungo?
- 2 Ndi wanafhi khonani ine ndi nayo nda sola,
- 3 Zwashu zwiphiri khanani zwa honelwa,
- 4 Zwa seluwa zwi vhudzikini ha vhuvha hashu.
- 5 Ndi wanafhi khonani i sa mpfuneli zwa nalani,
- 6 I si iyo i shavhaho ya konyokana,
- 7 Ngeno hu hone ndo hanganea.
- 8 Ndo homelwa thoho yo kambwa nga dzungu.
- 9 A thi ralo uri ndi funa u kuvhatedzwa sa muselwa misi yothe,
- 10 Kana hone u phumulwa mitodzi sa lutshetshe,
- 11 Naho hu u sokotedzwa masetha na musuku zwazwo,
- 12 Kana u bviselwa madzeu hu si na tshi no seisa.
- 13 Ndi toda khonani i si yo lutanya vhatu,
- 14 Uyo ane khae kereke ya vha mbiluni,
- 15 Tshifhatuwo tshawe tsha sisima lukuna,
- 16 Mwali a mu hotefhadza nga u mu inga nga zwothe zwivhuya.
- 17 Khangala ruda maoto zwi kha di vha zwinu,
- 18 A netaho ri mu imbele ndevheni,
- 19 I vhe yone phatho i taiwaho nga Ramakole,
- 20 Ene mudivhi wa khonani iyo.

- 5.1 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga mutaladzi/vese 5? (2)
- 5.2 Topolani mutaladzi une wa sumbedza uri murendi u toda khonani ine ya vha na tshidzombe, ni dovhe ni talutshedze uri ndi ngani a tshi ralo. (2)

- 5.3 Sedzulusani mitaladzi 5–8: 'Ndi wanafhi khonani ... nga dzungu.'
Talatshedzani uri nga iyi mitaladzi, murendi o kona u gumafhi u bvisela khagala muhumbulo muhulwane wa itshi tshirendo. (2)
- 5.4 Topolani ritureini i wanalaho kha zwitanza/ndima 1 na 2. Sumbedzani zwi khagala uri ndi zwifhio zwine murendi a todu bvisela khagala nga iyi ritureini. (2)
- 5.5 Vhudipfi ha murendi ndi vhufhio tshirendoni itshi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
[10]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

NA

KHETHEKANYO YA B: NGANEA

Fhindulani FHEDZI nganea ye na guda.

***TSHI DO LILWA* – NE Phaswana**

Fhindulani MBUDZISO 6 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 7 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 6: *TSHI DO LILWA* – MBUDZISO NDAPFU

Siangane na fhethuvhupo zwo farekana, zwi na mushumo muhulu wa u *tutuwedza* mvumbo na kutshilele kwa muanewa.

Sengulusani *li* likumedzwa no *disendeka* nga vhaanewa vha tevhelaho:

- 6.1 Dzhalagoma
- 6.2 Vho-Emeli

Vhulapfu ha maanea *anu* vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 7: *TSHI DO LILWA* – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipida tsha mafhungo a tevhelaho a bvaho buguni iyi uri ni *do* kona u fhindula mbudziso dzo *disendekaho* khao.

'No shuma na *da* ngoho vha^hannga vhangana. N^{ne} ndo no farwa ...'
 Vho-Luvhone vha mbo ka^tudza; 'Emeli ni diⁿwa nga u sa di^vha ndila ya u *talutshedza* mafhungo ni a di^vha! A si khwi^{ne} ni tshi tou thoma na tsa, na lumelisana na avha v^hathu hu si na u zhamba na ...' Vho-Luvhone na vhone a vho ngo tsha fhedza; 'Oo, vha to^dou dovha zwi^{la} zwe vha nnyita zwa u kongona avho v^hath^hannga uri vha si mphe tshigidi!' 'Khee matsina zwi tshi khou hulela! Arali hu vhe vhone vho farwaho izwi namusi ro vha ri tshi *do* vha ri si khou amba ri sa fhedzi! Ee, ngauri ho farwa n^{ne}, ndi hezwi zwine vha ri ndi songo zwi amba! Ndi ri ndi *do* zwi amba Vho-Luvhone; hafhu ndi tshi khou ri ndi *do* zwi amba! Vhone tshi vha v^haisaho li^rahakhana lavho ndi mini saizwi vha songo farwa ho farwa n^{ne}! Kani avha mapholisa vho tou vha rumela! Ndi amba ngauri zwine vhone vha khou to^da ndi u fa hanga: ee, a si u fa hanga ngani vha tshi ima na mapholisa!' Vho-Luvhone naho vho vha vho tou luma mbilu uri *thaiwe* uyu mufumakadzi wavho u *do* ralo u amba a fhedza nga u *tavhanya*, vho *do* vhuya vha tou dovha hafhu vha dzhenelela nga u v^hona wo no vha mulambo wa Mbodi u sa xi ma^di.

'Na ni ri ndi nga ni farisa mara Emeli ngoho! Ndi nga ni farisa na wa hashu ...' 'Ee, vha nga mpfarisa nahone vho no di ri ndi songo amba nga hazwo? Ee, vha khou shavha uri vhatannga avha vha do ri u zwi pfa vha lapulela ngei kule! Nazwino ndo shona nda shona na mukombo nga khaladzi! Vhone vha ri zwa munna a tshi rengisela musadzi mapholisa a zwi sewi zwa sewa na nga shango ngoho! Aatshi, nazwino a thi tsha zwi amba. U bva namusi a vha nga do vhuya vha pfa na divha na lithihi ndi tshi zwi munyu; a thi ri vha khou toda zwenezwi zwa musu ndi tshi do dzhigidzhelwa dzhele vha sala vha tshi mala muwe musadzi vha tshi dikanda nga dzitshede dzine ra khou fariswa ngadzo.' Vha ralo Vho-Emeli vha tshi doba iyi bege yavho khulwane vha tshi bva goloini. Kubekwana kwavho kwo sala ngei mapholisani - uho vhatanzi ha iyo mbanzhe matsina!

Vho-Luvhone vha tshi sala vha tshi ri vha pose-vho maipfi muthu o no vha munangoni wa ndu a tshi vho lumelisana na Thinavhuyo na Dzhalagoma.

[Ndimya ya 6]

- 7.1 Ndi lushakade lwa khudano lu vhone maphungoni aya? Sumbadzani hune iyi khudano vhukati ha Vho-Emeli na Vho-Luvhone ya simuwa hone. (2)
- 7.2 Vhudipfi ha Vho-Luvhone hu na vhushakade na kufhindulele kwa Vho-Emeli maphungoni aya? (2)
- 7.3 Talutshedzani uri Dzhalagoma na Luambo vho fhambana hani u ya nga maphungo a bugu iyi zwi tshi kwama matshiliso. (2)
- 7.4 Maphungo e na vhala afha a khwathisedza tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.5 Siangane ya kutshilele kwa Dzhalagoma na khonani dzawe maphungoni e na vhala i tutuwedza hani vutshilo ha Vho-Emeli? (2)
- 7.6 Talutshedzani mathakheshandwa a wanalaho buguni iyi, ni dovhe ni sumbedze uri zwi ni gudisa mini vutshiloni hanu sa muswa. (3)
- 7.7 Ndi ifhio ndivho ine muwali a toda u i bvedza nga u shumisa Vho-Emeli sa mubvumbadzwa? Tandavhudzani muhumbulo wanu. (3)
- 7.8 Vho-Emeli vha shumisa hani mvumbo ya munna wavho u bvedza ndivho dzavho? (2)
- 7.9 Vhalani mitaladzi ya 16 na 17: 'Ee, vha nga mpfarisa ... amba nga hazwo?' Kuambele ukwu ku sumbedza Vho-Emeli vha tshi dzhia Vho-Luvhone sa muthude maphungoni aya? (2)

7.10 Zwe Dzhalagoma a ita a tshi shanduka u vha thanzi ya muvhuso zwi a tendisea? Tikedzani phindulo yanu. (2)

7.11 No vha ni tshi nga itani arali no diwana ni kha nyimele ye Vho-Luvhone vha tangana nayo mafhungoni a bugu iyi? Tandavhudzani muhumbulo wanu. (3)
[25]

KANA

BULAYO LO TALIFHAHO – AW Magau

Fhindulani MBUDZISO 8 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 9 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 8: BULAYO LO TALIFHAHO – MBUDZISO NDAPFU

Siangane na fhethuvhupo zwo farekana, zwi na mushumo muhulu wa u tutuwedza mvumbo na kutshilele kwa muanewa.

Sengulusani ili likumedzwa no disendeka nga vhaanewa vha tevhelaho:

8.1 Vho-Lugisani

8.2 Vho-Mandiwana

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450. [25]

KANA

MBUDZISO YA 9: BULAYO LO TALIFHAHO – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tsha mafhungo a tevhelaho a bvaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khao.

Vha amba vha ombedzela zwauri mafhungo eneo o vha zwitshele nahone o itwa nga vhalutanyi. Arali hu vhatu vha didzulele vho takala. Vha tshi isa phanda vha ri, 'Arali e mafhungo a tshikolo na kiliniki zwi re Dovhoni ndi do zwi thusedza. Tshikolo tshone ndi funa tshi tshi vha sibadela tshihulu.' Mifhululu ya vhakegulu ye ri woo! Vhanna vhothe vha tou vhandi zwanda. Vho-Mphaga, 'Zwa 5 muvhango wa Dovhoni zwo itwa nga vhalutanyi. Huno munna ane a ita mishumo mivhi u vha na phungo mmbi, na zwivhuya zwawe zwi a fhungudzea. U nga munna a difhataho nga mazuwo, vhahura vhawe vha a mu thutha vha mu pwashekanya. Zwo nakaho ndi musu muthu a tshi zuwiwa a fhatiwa nga vhahura vhawe. Nga mini? Ngauri a vha tsha do mu thutha sa izwi vhe vhone vho mu 10 fhataho nga mazuwo avho. Onoyo munna wa mazuwo a tshi wa a hu na ane a nga kona u mu vusa. U nga tshauka tsha thavha khulu tshine tsho wa tshi si tsha humela murahu.'

Vhanzhi vhe vha vha vha sa athu pfa vhothovhela vha tshi zwa vha kanuka kuambe kwavho vha lindela zwi no do zwiwa nga murahu. Vho-Mphaga, 'Mufhirifhiri wa Dovahoni wo itwa nga vhanna vha vhubva. Nne Mphaga ndi ri: Vhubva vhu na vhasadzi vha vha funwa vhahulu. Madzina a vhenevho vhasadzi ndi Madakalo, Maseo, Makwali na Makwakwalala. Vhana vha hone ndi vhanzhi nahone vhothe ndi vhavhulahi vhahulu. Manwe a madzina a vhana vha hone ndi: Zwitshela, vuvu, vivho, vengo, vhubva, gonyololo, mbiti na nndwa. Hu na vhanna vha vha vha nda do vha vhidza vha da vha ima hafha kha khulunoni vha wana malamba a mishumo yavho.' Lenelo fhungo lo ita uri vhatu vhanzhi vha thetshesele na u thoma u dudumela u itela u vhone uri vhatu avho vha nga vha vhonny?

Kha vhenevho vhanna vha ha thoma u vhidzwa vhararu. Vhenevho ndi vhafunzi Vho-Mamidze, Vhavenda Vho-Langanani Mandiwana na Vhamusanda Vho-Khangale Mukhotho. Vho ima fhala kha khulunoni shango lo posa ma kha vhothovhela Mphaga vha ri khavho, 'Vhoinwi no lutanya Vho-Nyamalwela Singo khathihi na Lugisani khathihi na Tshambenga. Vhudzuloni ha u tuwa Vho-Lugisani shangoni langa hu tuwa vho inwi nothe.'

[Ndimya ya 14]

- 9.1 Mafhungoni aya, ndi mini tshine tsha khou vhangha khudano vhukati ha Vho-Lugisani na vhafunzi Vho-Mamidze na lugwada lwavho? (2)
- 9.2 Ndi ngani vhothovhela Mphaga vha tshi ri vhafunzi Vho-Mamidze na khonani dzavho ndi vhalutanyi? (2)
- 9.3 Talutshedzani uri muta wa Vho-Mamidze na wa Vho-Lugisani yo fhambana hani u ya nga mafhungo a bugu iyi zwi tshi kwama matshiliso. (2)
- 9.4 U ya nga mafhungo a iyi bugu, ndi lini hune ra wana dzina la Tshambenga li tshi vho yelana na zwiito zwawe? Tandavhudzani. (3)
- 9.5 Ni guda mini nga zwo bvelelaho kha Vhavenda Vho-Langanani na Vhamusanda Vho-Khangale musi Vho-Mphaga vha tshi khou nea khathulo? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 9.6 Mafhungo e na vhalala a tana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 9.7 Nga khathulo yo newaho Vho-Mamidze na lugwada lwavho, ni nga ri mini nga mvumbo ya Vho-Mphaga sa thoho ya shango? (2)

- 9.8 Mutaladzi u tevhelaho u kwama hani kupfeselele kwanu kwa mafhungo e na vhala? Tikedzani phindulo yanu.

'Huno munna ane a ita mishumo mivhi u vha na phungo mmbi, na zwivhuya zwawe zwi a fhungudzea.' (3)
- 9.9 Vengo na u tovholwa zwe Vho-Lugisani vha tangana nazwo ni vhona zwi tshi tendisea vhutshiloni? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.10 No vha ni tshi nga itani arali no diwana ni kha nyimele ye Vhamusanda Vho-Mphaga vha tangana nayo sa murangaphanda wa shango mafhungoni a nganea iyi? Tandavhudzani muhumbulo wanu. (3)
[25]

KANA

MAFELADAMBWA – NE Sigogo

Fhindulani MBUDZISO 10 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 11 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 10: *MAFELADAMBWA – MBUDZISO NDAPFU*

Siangane na fhethuvhupo zwo farekana, zwi na mushumo muhulu wa u tutuwedza mvumbo na kutshilele kwa muanewa.

Sengulusani ili likumedzwa no disendeka nga vhaanewa vha tevhelaho:

- 10.1 Mawela
10.2 Vho-Matodzi

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450. [25]

KANA

MBUDZISO YA 11: MAFELADAMBWA – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tsha mafungo a tevhelaho a bvaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khao.

'Baba nne ndi khou humbula uri ri fanela u thoma u divha uri ndi mini tshi re hafho sangani ra do kona u vhona uri nga murahu ha afho ri ita mini.

'Nwananga, haano maduvha, vathu vha na vivho nga maanda. A hu na ane a funa tsha muwe tshi tshi naka. Hu divha nnyi nwananga, liwe divha vhane vha u vhenga vha a vhulaha muthu vha da vha u kudzela tshitumbu tshawe uri wo rano hu do pfi wo via. Vhathu vho vhfifa haano maduvha lune na tshitumbu vha ya bwelula mavhidani vha da vha u kudzela tshone.'

'Baba vha ita zwenezwo vha vhuyelwa nga mini?'

'Nwananga, zwenezwi u tshi do fela Matatshe, vhana vha do vha vha sa khou la nnda vha sevha nga gai naa? Ngoho hezwi zwa namusi zwo ndangana nga khaladzi.' Vho-Ramasunzi vha vhonala vho dada lwe vha fhefherisa na milomo.

Zwenezwi vathu vha tshi khou amba vha tshi ya, ho do swika na vhakoma vho di davho u phalala dzhatsha leneli. Na vhone vho di davho na mbudziso dze vha vha nadzo.

'Ndi amba Vho-Ramasunzi,' Ndi vhone vhakoma vho vhea lubada afha kha mutana vha lu fara nga afha kha pakata-nkawe nga zwanda zwothe. 'Vha khou ri afha vho vha vho vala ho honelwa?'

'Ee, vhakoma hafha fhethu ro ri u hu khiya ra inga nga u khia na gethe. Heyi ya golo na zwino kheyi na zwino i sa athu khiululwa. Na vhone kha vha tou divhonela khezwi, na ganzhe li tshe lo nembelela,' Ndi Vho-Ramasunzi.

'Mmbwa dzone a dzo ngo vhuya dza huvha zwadzo-vho?' Ndi vhone vhakoma. 'Vhakoma, ngoho nne hafhu vha tshi zwi divha uri dzanga mmbwa a tou vha mavhanda, ndi ri na u huvha nani a ho ngo vha hone. Hu di nga na nne muthu madekwe ndo tou nga tshithu tsho poswaho. A tho ngo vhuya nda pfa na tshithu na tshithihi. Hone-ha, na hedzo dzanga, madekwe a dzo ngo vhuya dze hu! Na luthihi.' Vho-Ramasunzi vho ri u amba izwi vha dzungudza na thoho.

[Ndima ya 3]

- 11.1 Mafungo e na vhala a tutuwedza hani khudano vhukati ha Mawela na mutana wa ha Lialama? (2)
- 11.2 U wanala ha saga li re na mmbwa yo faho mutani wa Vho-Ramasunzi zwi nyanyula hani vhudipfi ha Vho-Matodzi? (2)

- 11.3 Tsalutshedzani uri Vho-Ramasunzi na Vho-Sara vha fhambana hani u ya nga mafhungo a bugu iyi zwi tshi kwama mvumbo dzavho. (2)
- 11.4 Vhalani mitaladzi 21–26: 'Mmbwa dzone ... na thoho'. Sumbedzani lishandi la aironi ya mafhungo aya no sedza zwe zwa bvelela nga murahu buguni iyi. (2)
- 11.5 U ya nga mafhungo a iyi bugu, ndi lini hune ra wana dzina la Mawela li tshi vho yelana na zwiito zwawe? (2)
- 11.6 Ni guda mini nga zwo bvelelaho kha Vho-Matodzi musi vho ya u vhonisa kha Vho-Muraga? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 11.7 Madalo a vhafunzi Vho-Sedzani mashangoni a seli o thusa hani u bveledza puloto thukhu? Tsalutshedzani. (2)
- 11.8 Ndi mini zwe zwa tutuwedza murwali uri a netshedze Vho-Ramasunzi sa thoho ya muta une wa vha na nwana wa mvumbo ya Mawela? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 11.9 Mutaladzi u tevhelaho u kwama hani thero ya bugu iyi?
'Ee, vhakoma hafha fhethu ro ri u khina ra inga nga u khia na gethe.' (2)
- 11.10 Vengo line Mawela a vha nalo kha Vho-Maemu ni vhona li tshi tendisea naa? Tandavhudzani mihumbuloni wanu. (3)
- 11.11 Sa thoho ya muti, no vha ni tshi nga dzhia tsheode arali no tangana na nyimele i fanaho na iyo ye Vho-Ramasunzi vha tangana nayo? Tandavhudzani mihumbulo yanu. (3)

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

NA

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani FHEDZI dirama ye na gudela/randelwa.

HA U TSA NDI HA U GONYA – LL Mafenya na NA Milubi

Fhindulani MBUDZISO 12 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 13 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 12: KANI-HA VHA TOU DILWELA – MBUDZISO NDAPFU

Dirama yo lundwaho tshidele yo faredza milaedza ine ya fhaṭa muhumbulo muhulwane (thero).

Saukanyani likumedzwa ili no disendeka nga bugu ya dirama ye na randelwa yone.

Vhulapfu ha maanea aṅu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 13: VHA DILINDE – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

Thina: Mitangano heyi i a ofhisa ngauri musadzi a nga di u batekedza vhusiku vhuthihi, wa ritha tshilibana ha vha ndi maele. Maduvha ano hu na AIDS vhone. Rine a ri todi u sia vhana vhe vhothe.

Funani: Afho ni amba zwone. Rine a riho kha eneo.

Thina: Ndo pfa tshinwe tshinoni tshi tshi ri tsho vhona ili dabadaba li tshi khou 5 mona-mona tsini navho. Vha li sedzese zwavhudi.

Funani: Dabadaba ni khou amba lifhio?

Thina: Ndi amba Wanani.

Funani: Ndi dabadaba nge a ita mini?

Thina: Vhone a vha zwi divhi zwauri Wanani ha fhiri muthi? A hu na a sa mu 10 divhi. Na munna ane a pfa o hanganea u gidimela henefhala. Tshi tou vha tshiphaza tshine nnyi na nnyi a renga arali a tshi funa.

- Funani: Eea! Nne ndi do zwi divhelafhi ndi tshi twa ndi kha mushumo wa ofisi.
- Thina: Zwa dovha zwa naniswa nga u vha si vhe na khonani. A thi ri tshavho ndi u bva ofisini vha da hayani, vha bva hayani vha ya ofisini. 15
- Funani: Ndi ngoho heyo.
- Thina: Zwino kha vha zwi divhe-ha. Naho hu tshi tou pfi muthu o kovhelelwa, fhalā ha yi. A nga lumba a ya huiwe-vho. A vha vhoni ula a no pfi Kani, ula ndi muthu-ha houla.
- Funani: Eea! 20
- Thina: Ee! Atsina vhone a vha zwi divhi.
- Funani: Ndo no amba nda ri nne ndi khou vhulahwa nga mafhungo a ofisi, ndi khou fhirwa nga zwithu.
- Thina: Zwino kha vha ri ndi vha vhudze-ha. Hafhu zwi vho tou divhea zwauri Wanani u na vairasi ya AIDS. 25
- Funani: *(Vha a thamuwa)* Ni ri mini?
- Thina: *(Vho mangala)* Naa khezwi vha tshi thamuwa sa muthu o totwaho. Arali vha sa kholwi kha vha ye hafho sibadela, vha vhudzise manese, vha do vha vhudza ngoho yothe. Hafhu malofha o di dzhiiwa henefho laborathori ya sibadela. Na zwauri u na vairasi zwi khou di bva henefho kha vhashumi vha laborathori. Vhathu vha maduvha ano vha tshee na tshiphiri kani, a vha tshee na. 30
- Funani: *(Vho mangala)* Ee!
- Thina: Arali vho vha vha tshi khou vha na mbilu nae kha vha mbo di vhofha mbilu yavho. Vha zwi divhaho vha ri u ri u todou i hasekanya, a i shele vhathu ngauri ene ha todi u fa e ethe. 35
- Funani: Wanani u na vairasi ya AIDS?
- Thina: U nayo. Ndi tshimbambaila, vha dilinde.
- Funani: *(Vha a takuwa)* Ndi kha di ya thoiletthe. *(Vho-Funani vha a takuwa vha litsha bureikifasa. Vha sia musadzi o dzula e ethe).* 40

[Luṭa 1 Bono 4]

- 13.1 Nyimele ya mushumo wa Vho-Funani i tūtūwedza hani uku kutshilelele kwawe? (2)
- 13.2 Mafhungo e na vhala a kwama tshipiḁa tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)
- 13.3 Vhalani mitaladzi 24–32: ' Zwino kha vha ri ... tshee na'. Sumbedzani uri nyambedzano iyi i kwama hani vhudipfi na thouni zwa Vho-Funani. (2)
- 13.4 Kha ḁirama pfufhi iyi muḁwali o kona hani u fhambanya mvumbo vhukati ha Wanani na Kani? (2)
- 13.5 Mafhungo a wanalaho kha mutaladzi wa 26: 'Ni ri mini?', a tūmana hani na zwe zwa bvelela mathomoni a ḁirama iyi? (2)
- 13.6 Mutaladzi wa 39: 'Ndi kha ḁi ya thoiletthe', u bvisela khagala lushaka lufhio lwa khudano ine Vho-Funani vha vha nayo? Tālutshedzani. (2)
- 13.7 Sedzani mutaladzi 4. Funani: 'Afho ni amba zwone ... eneo.' Tālutshedzani liḁhandi la aironi lo shumiswaho afha u bvisela khagala kuhumbulele kwa vhukuma kwa Vho-Funani. (3)
- 13.8 Nyambedzano vhukati ha Thina na Funani i re afho mafhungoni i na vhutumanide na mudzedze wa tshifhinga tshine avha vhavhili vha tshila khatsho? (2)
- 13.9 U kanuka ha Funani, 'Ee!' (mutaladzi 33) na u sudzuluwa ha tshiteidzhi, 'Vha a takuwa' (mutaladzi 39) zwi thusa hani kupfesesele kwanu kwa zwi re muhumbuloni wa Funani nga itshi tshifhinga afha litambwani? (3)
- 13.10 Ni a pfela vhutungu Vho-Thina kha zwo bvelelaho mutani wavho? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)
- 13.11 No vha ni tshi ḁo itani arali ho vha hu inwi Vho-Funani musi no vhudzwa u pfi muthu ane na funana nae u na vairasi ya AIDS? Tandavhudzani mihumbulo yaḁu. (3)

[25]

KANA

MILOMO YA NUKALA – MP Nefefe

Fhindulani MBUDZISO 14 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 15 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 14: MILOMO YA NUKALA – MBUDZISO NDAPFU

Dirama yo lundwaho tshidele i faredza milaedza ine ya fhaṭa muhumbulo muhulwane (thero).

Saukanyani likumedzwa ili no disendeka nga bugu ya dirama ye na randelwa yone.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 15: MILOMO YA NUKALA – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

Tsumbedzo:	Zwino inwi ni tshi nga a ni khou vhala-vho khaladzi anga? Hu khou bvelela mini?	
Ntshengedzeni:	Nne ndi na ndavha nazwo lini. Ndi nga si phase naho nda vhala.	
Tsumbedzo:	Litshani mafhungo a u tamba nga pfunzo tshifhinga tshi tshi kha di tenda. Vha songo funzeaho vha khou tambula lwa u tambula khaladzi anga. Wa sa li pfa u vhudzwani u do li pfela vhulaloni. Liniwe duvha ni do tshi humbula hetshi tshifhinga tshine na khou tamba ngatsho ngoho.	5
Ntshengedzeni:	A thi khou tamba nga pfunzo. Nne ndi tou vha na thaidzo dzanga hezwi ndi hafha.	10
Tsumbedzo:	Muthu musi a na thaidzo u a i vhudza-vho vhaiwe. Hone-vho zwauri ni na thaidzo a zwi vhuyi zwa vhudziswa. Hafhu na u gabuwa ni khou gabuwa haano maduvha. Kani ndi nga nthani ha yone thaidzo ya hone?	15
Ntshengedzeni:	Khamusi ndi nga vha ndi tshi khou ondiswa nga yone thaidzo.	
Tsumbedzo:	Ndi thaidzo ya mini?	

Ntshengedzeni:	Thaidzo dzo ya nga u fhambana. Dziñwe dzi a ambea vhukati ha vhathu. Ngeno dziñwe u tshi pfa u tshi shona na u dzi bula vhukati ha vhathu.	20
Tsumbedzo:	Thaidzo dzi vha hone vhathuni. A hu na thaidzo i no shonisa na luthihi. Ndi ngazwo i tshi itea kha vhathu. Ngazwo yo itea-vho na kha muthu a no nga inwi. Ho vha u itela uri ni wane nyeletshedzo kha vhaiwe, ni vhe na fulufhelo lo khwathaho line na nga bvelela. Idanu mmbudza uri ndi thaidzo-de?	25
Ntshengedzeni:	Ndi khou vhaiwa nga hezwi zwine khotsi ashu vha khou ita kha inwi. Ngoho u tou amba ngoho zwi khou nnyonza hezwi zwithu.	
Tsumbedzo:	Inwi hezwo ni songo vhuya na vhilaela ngazwo. Ndi zwanga. Ndi ngazwo zwi tshi khou livhana na nne. Tshiñwe na tshiñwe tshi na tshifhinga tshatsho. Na u fhela zwi a fhela. Tshi sa fheli hu pfi tshi a tula Ntshenge.	30
Ntshengedzeni:	Khamusi inwi a ni khou pfa u vhavha hazwo. A re nne zwi mmbavha lune zwa tou ita na u mphisa mbiluni.	
Tsumbedzo:	Na nne a si uri a zwi khou mmbavha lini. Zwi khou mmbavha nga maanda. U dzula u tshi nga tshivhotshwa zwi a vhavha nga maanda. Ndi sokou ditika nga la uri zwothe ndi mahandana. Muhuweleli u ralo. Tshi thomaho tshi a vha na magumo khaladzi anga.	35
Ntshengedzeni:	Nne ndi khou balelwa u kondelela. Vhuhulu uri zwi bve muhumbuloni wanga, ndi musi ndi sa tsha dzula fhanu mudini. Khamusi na muvhili wanga u nga vhuya.	40
Tsumbedzo:	Inwi ni songo vhuya na swika hune na ita na u paṭa muḍi nga nthani ha u shengedzwa hanga. Mulilo hoyu ndi wanga litshani ndi u ore. Arali u wa u fhisa muthu u do fhisa nne.	

[Luṭa 2 Bono 3]

- 15.1 Mafhungo e na vhala afha a dzumbulula lushaka lufhio lwa khudano? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 15.2 No ditika nga mafhungo e na vhala, ni nga ri mini nga mvumbo ya Tsumbedzo? (2)
- 15.3 Vhalani mitaladzi 16–20: 'Khamusi ... ha vhathu'. Talutshedzani uri mafhungo aya a tumana hani na nganetshelo ya zwa murahu. (2)

- 15.4 Mafhungo e na vhala a bvukulula hani limudi na thouni zwa Ntshengedzeni? Tandavhudzani. (3)
- 15.5 Muṅwali o ḍisa aironi ya ḍirama kha mutaladzi wa 26: 'Ndi khou vhaiṣwa nga hezwi zwine khotsi ashu vha khou ita kha inwi.'
Bviselani khagala aironi iyi ya ḍirama no ḍisendeka kha mafhungo a ḍirama iyi nga u angaredza. (3)
- 15.6 Ndi ufhio mulaedza une muṅwali a tama u u pfukisela kha vhavhali nga mafhungo a bugu iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 15.7 Mafhungo e na vhala a na vhushakade na thasululo/mafhedzele a bugu iyi? Tandavhudzani. (3)
- 15.8 Siangane na fhethuvhupo zwi na thuthuwedzode kha kutshilele kwa Vho-Bukuta? Tikedzani phindulo yaṅu. (3)
- 15.9 U ya nga kuvhonele kwanu, ni vhona muanetsheli a tshi tangedza kutshilele kwa Vho-Bukuta? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 15.10 Uya nga tshenzhemo yaṅu ya vhutshilo, tshitshavha nga u angaredza tshi nga itani u itela u thivhela kana u fhungudza vhuada ho raliho mitani? Tandavhudzani mihumbulo yaṅu. (3)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUTE: 80